

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060208

DOM
2017-05-04
Stockholm

Mål nr
M 3737-16

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2016-04-07 i mål nr M 2678-15, se bilaga A

KLAGANDE

Stockholmsregionens Försäkring AB, 516406-0641
Wallingatan 33
111 24 Stockholm

Ombud:
Advokaterna P S och E R

MOTPART

Trafikverket, 202100-6297
781 89 Borlänge

Ombud:
Verksjuristen U E
adress som ovan

SAKEN

Skadestånd

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Med ändring av mark- och miljödomstolens dom förpliktar Mark- och miljööverdomstolen Trafikverket att till Stockholmsregionens Försäkring AB betala 851 133 kr utöver vad som framgår av punkten 1 i mark- och miljödomstolens dom. På beloppet ska utgå ränta enligt 6 § räntelagen från den 3 november 2012 till dess betalning sker.

Dok.Id 1336235

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se				

2. Mark- och miljööverdomstolen befriar Stockholmsregionens Försäkring AB från skyldighet att ersätta Trafikverket för rättegångskostnaderna i mark- och miljödomstolen.
  3. Trafikverket ska ersätta Stockholmsregionens Försäkring AB för rättegångskostnaderna i mark- och miljödomstolen med 545 500 kr, varav 400 000 kr avser arbete, 36 400 kr utlägg och 109 100 kr mervärdesskatt. På beloppet ska utgå ränta enligt 6 § räntelagen från den 7 april 2016 till dess betalning sker.
  4. Trafikverket ska ersätta Stockholmsregionens Försäkring AB för rättegångskostnaderna i Mark- och miljööverdomstolen med 175 000 kr avseende arvode, jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för dom till dess betalning sker.
-

BAKGRUND

Den 8 januari 2011 skedde ett utsläpp av ca 500 liter olja från en transformator på en av Trafikverket ägd fastighet i Botkyrka kommun. Olycksplatsen, belägen cirka 500 meter väster om ett vattenverk, låg inom det yttre vattenskyddsområdet för en grundvattentäkt i Tullingeåsen. Med anledning av utsläppet stängde kommunen av vattenverket i cirka tre månader och köpte in vatten från ett annat vattenverk.

Dessutom lät kommunen utföra vissa utredningar och provtagningar. Kommunens kostnader ersattes av Stockholmsregionens Försäkring AB (bolaget).

Bolaget stämde Trafikverket och begärde regressvis begärde ersättning om 1 028 384 kr jämte ränta av Trafikverket för de kostnader som kommunen haft till följd av oljeutsläppet. Beträffande den del av beloppet (42 800 kr) som avsåg självrisk hade kommunen överlåtit rätten att föra talan till bolaget. Mark- och miljödomstolen, som bedömde att bolaget endast hade rätt till ersättning avseende kostnaderna under januari och halva februari för inköp av vatten, förpliktade Trafikverket att till bolaget betala totalt 50 663 kr jämte ränta. Enligt mark- och miljödomstolen fick Trafikverket vid denna utgång – trots det utdömda beloppet – anses vara fullt ut vinnande och domstolen förpliktade därmed bolaget att ersätta Trafikverkets rättegångskostnader om totalt 243 000 kr jämte ränta.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget har yrkat fullt bifall till käromålet samt befrielse från skyldigheten att betala Trafikverkets rättegångskostnader vid mark- och miljödomstolen och ersättning för sina rättegångskostnader där.

Trafikverket har bestritt ändring av mark- och miljödomstolens dom men förklarat att det kapitalbelopp som bolaget yrkat numer kan vitsordas i och för sig.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget har anfört i huvudsak följande:

Det är ostridigt att oljeskadan är en sådan förorening som omfattas av miljöbalkens bestämmelser. Ett oljeutsläpp har skett som orsakat skada i sin omgivning. Bolaget påstår inte att olja rent faktiskt har spridits till kommunens fastighet. Det som påstås är att oljeutsläppet har medfört kostnader för kommunen. Kostnaderna avser bland annat konsultarvode för provtagning och analys som utfördes i syfte att kunna bedöma risken för att olja skulle tränga ner och påverka dricksvattnet. Dessa kostnader utgör en skada enligt miljöbalken, i första hand enligt balkens 32 kap. Det föreligger adekvat kausalitet mellan utsläppet och skadan, och därmed ska skadan ersättas. Den skada som kommunen har lidit är en sakskada, eller i vart fall en ren förmögenhetsskada.

10 kap. miljöbalken är inte primärt tillämpligt i målet. Men vid en tillämpning av 10 kap. miljöbalken skulle det ändå vara felaktigt att begränsa bolagets rätt till ersättning på det sätt som mark- och miljödomstolen har gjort. Detta eftersom alla de åtgärder som kommunen vidtog med anledning av oljeutsläppet var nödvändiga.

Oljeutsläppet innebar en risk att skyddsområdet för grundvattentäkten kunde komma att förorenas, vilket medförde att det var viktigt för kommunen att genast förvissa sig om att utsläppet inte hade spridits eller kunde spridas till vattentäkten. Det behövs inte mycket för att vattnet ska bli förorenat, och även vattenledningarna kan bli kontaminerade.

Mark- och miljödomstolen har felaktigt lagt vikt vid kommunens roll som tillsynsmyndighet när domstolen skriver att Trafikverket haft anledning att lita på besked från miljöenheten. Det bestrids vidare att miljöenheten godtagit de av Trafikverket planerade åtgärderna. Mark- och miljödomstolens resonemang går utöver den bedömning som ska göras vid en ansvarstalan enligt 32 kap. miljöbalken. Det som är relevant i målet är att oljeutsläppet har påverkat kommunen i egenskap av huvudman för vattenverket och att kommunen har nödgats att agera skyndsamt för att skydda grundvattentäkten.

I januari 2011 kunde det inte uteslutas att det fanns risk för spridning till brunnar och vattentäkt. Så snart det stod klart för kommunen att ett utsläpp hade inträffat inom grundvattentäktens skyddsområde satte både VA-enheten och miljöenheten in resurser för att utreda om det fanns någon spridningsrisk. Om det hade konstaterats att oljan höll på att sprida sig hade kommunen kunnat sätta in tidiga åtgärder för att förhindra spridningen. Detta hade också varit i enlighet med den skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada. Om oljan hade nått vattenverket hade detta lett till betydande saneringskostnader och ett långt stillestånd.

Av betydelse är också att VA-enheten såsom ansvarig för vattenförsörjningen i kommunen enligt lag är skyldig att agera så snart det finns misstanke om att det kan finnas en föroreningsrisk. VA-enheten är, annorlunda uttryckt, skyldig att säkerställa att det inte uppkommer någon hälsorisk. Kommunen har för övrigt ett strikt ansvar gentemot sina brukare i detta avseende, varför det är av synnerlig vikt att VA-enheten vidtar åtgärder för att försäkra sig om att det inte finns farliga ämnen i dricksvattnet.

Kommunen anlidade Tyréns för att göra en inledande riskbedömning och för att utföra provtagningar. Tyréns uppdrag var att utreda om det fanns någon risk för att föroreningen skulle spridas till vattentäkten eller vattenverket. Ett första möte hölls med Tyréns den 13 januari 2011 och Tyréns lämnade sin inledande rapport den 21 januari 2011. Om den inledande rapporten hade utvisat att det inte fanns någon risk för att oljeföroreningen skulle få kontakt med vattnet hade VA-enheten inte vidtagit några ytterligare åtgärder. I rapporten från Tyréns konstaterades tvärtom att det kunde föreligga hydraulisk kontakt mellan den plats där utsläppet skedde och grundvattentäkten. Därtill kom att kommunen var missnöjd med hur Trafikverket och dess konsult Hifab skötte ärendet. Kommunens VA-enhet ansåg att ytterligare utredning och åtgärder behövdes för att säkerställa kvalitén på dricksvattnet i grundvattentäkten.

Den 27 januari 2011 hölls ett avstämningsmöte med Tyréns där det diskuterades var grundvattenrör skulle placeras samt vem som skulle anlitas för analys av proverna.

Tyréns uppdrag utökades successivt i takt med att spridningsrisken blev allt mer tydlig. Huvuddelen av de tjänster som ligger till grund för bolagets ersättningsanspråk i målet utfördes under januari-april 2011. I april 2011 bedömde kommunen att vattenverket kunde tas i bruk igen. Men även därefter gjordes uppföljningar för att tillförsäkra att det inte skett någon förorening av vattnet.

Kommunens VA-enhet informerade löpande Trafikverkets konsult från Hifab om det arbete som Tyréns utförde på uppdrag av kommunen, vilket bland annat framgår av VA-chefen John Stabergs minnesanteckningar. Exempelvis informerades Trafikverket och Hifab redan den 19 januari 2011 om att Tyréns skulle upprätta kontrollpunkter längre bort från olycksplatsen. Kommunens uppfattning var att Trafikverkets utredningsinsatser begränsades till området närmast själva utsläppsplatsen, medan kommunen ville förvissa sig om att spridning inte skedde till vattentäkten och uttagsbrunnarna. När Hifab i sin rapport den 8 februari 2011 rekommenderade ytterligare kontrollpunkter längre bort från olycksplatsen hade Tyréns redan påbörjat arbetet med att analysera var kontrollpunkter närmare vattenverket skulle placeras.

Mark- och miljödomstolen har gjort bedömningen att Hifabs rapport den 8 februari 2011 var tillräcklig som underlag för att konstatera att det var möjligt att ta vattenverket i bruk. Vad domstolen bortser ifrån är att denna rapport inte kunde utesluta att spridning av transformatorolja skett i flera riktningar och att det fanns risk för akuta effekter, samt svårigheterna som fanns att på befintligt underlag bedöma om vattenkvalitén inom en mindre del av skyddsområdet påverkats negativt. Hifab rekommenderade vidare i rapporten att kompletterande undersökningar borde genomföras. Tyréns hade dessutom drygt två veckor dessförinnan lämnat en rapport som påvisade risk för hydraulisk kontakt mellan platsen för oljeutsläppet och grundvattentäkten. Risken för förorening från olycksområdet var således långt ifrån utredd i mitten av februari 2011.

Den del av yrkat belopp som avser kostnad för inköp av vatten utgörs inte av vattenkostnaden som sådan utan merkostnaden som det innebar för kommunen att köpa in vatten från ett annat område.

Vad avser rättegångskostnaderna borde mark- och miljödomstolen vid den utgång som domstolen beslutade om ha förordnat om kvittning.

Trafikverket har anfört i huvudsak följande: Trafikverkets grunder för bestridande är desamma som i mark- och miljödomstolen.

Den skada som kommunen och bolaget påstår sig ha lidit är varken en sakskada eller en ren förmögenhetsskada. Olja från utsläppet har inte spridit sig till kommunens fastighet eller till grundvattnet. Den omständigheten att kommunen har en skyldighet att säkerställa kvalitén på grundvattnet medför inte i sig att en skadeståndsskyldighet uppkommit. Trafikverket har däremot haft ett ansvar enligt miljöbalken att sanera efter olyckan, vilket verket även har gjort. Kommunens miljöenhet har därvid ansett att de åtgärder som Trafikverket vidtagit varit tillräckliga, vilket framgår av de minnesanteckningar som getts in i målet.

De åtgärder som kommunen låtit utföra med anledning av olyckan och som bolaget nu begär ersättning för var onödiga.

Det var mycket hög aktivitet hos Trafikverket under den första veckan efter olyckan. SOS Alarm kontaktades och en restvärdesledare tillsattes. Den 8 januari 2011 var Trafikverket ute på olycksplatsen och sanerade bort snömassor. Saneringsarbetet fortsatte även under lördagen. Trafikverket utförde också flertalet provtagningar under veckan. Av betydelse är att olycksplatsen är mycket otillgänglig, eftersom den ligger på ett järnvägsområde, inklämd mellan branta berg och en hårt trafikerad motorled. För att kunna utföra saneringsarbeten var trafiken tvungen att stängas av.

Den 14 januari 2011 kopplades konsulten D E från Hifab in för att arbeta med föroreningen. Han åkte ut till olycksplatsen och lämnade där en första preliminär bedömning att sannolikheten för spridning av föroreningen var minimal eftersom oljan innehåller tunga alfiater och inte är vattenlöslig. Vid det tillfället var personal från Botkyrka kommun närvarande.

Både VA- och miljöenheten informerades den 19 januari 2011 om vilka åtgärder Trafikverket hade vidtagit och avsåg att vidta för att försäkra sig om att någon förorening av grundvattnet på platsen inte skulle ske. Vid mötet uppgavs också att Trafikverket skulle gå vidare med ett kontrollprogram för att säkerställa att oljan inte hade spridit sig.

Kommunens VA-enhet informerades vid möte den 11 februari 2011 om slutsatserna i den delrapport som Hifab levererade den 8 februari 2011. Av delrapporten framgick att risken för att olja skulle nå vattenverket i egen fas eller löst i grundvattnet bedömdes som mycket liten. Enligt rapporten fastnade 500 liter olja i isälvsedimenten. Med hänsyn till hur oljan späds ut i vatten var det enligt rapporten inte sannolikt att de vattenlösta ämnena kunde nå fram till uttagsbrunnarna för grundvatten i betydande koncentrationer.

Utredningen visar entydigt att det inte funnits någon risk för att oljeutsläppet skulle spridas till vattentäkten.

Beträffande rättegångskostnadsfrågan var det rätt av mark- och miljödomstolen att förplikta bolaget att ersätta Trafikverkets rättegångskostnader eftersom verket endast förpliktades att betala knappt fem procent av det yrkade beloppet.

UTREDNINGEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har åberopat samma bevisning som vid mark- och miljödomstolen. Den muntliga bevisningen har i Mark- och miljööverdomstolen återgetts genom uppspelning.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Målet gäller frågan om kommunen i sin egenskap av dricksvattenproducent har rätt till ersättning för de kostnader som uppkommit dels för att kommunen valt att själv låta undersöka markföroreningens eventuella spridning till grundvattnet, dels för att

kommunen stoppat dricksvattenuttaget från vattentäkten med anledning av oljeutsläppet.

Enligt 32 kap. 1 § 1 st. miljöbalken ska en fastighetsägare betala skadestånd för en skada som en verksamhet på en fastighet orsakar i sin omgivning. Skadan ska ha uppstått genom någon av de störningar som är angivna i 32 kap. 3 § 1 st. miljöbalken. Det ska föreligga ett orsakssamband mellan verksamheten och skadan. Ett lättat beviskrav gäller enligt 32 kap. 3 § 3 st. i fråga om orsakssambandet mellan störning och skada men i övrigt vilar bevisbördan i princip på den skadelidande (jfr. Mark- och miljööverdomstolens dom den 2 februari 2012 i mål nr. M 4447-11).

Oljeutsläppet skedde från en transformator på Trafikverkets fastighet som används i den järnvägsverksamhet som verket bedriver. Det står klart att Trafikverkets verksamhet genom oljeutsläppet har orsakat en störning, i första hand i form av en markförorening då olja har spridit sig i markprofilen. Markföroreningen har - åtminstone delvis - avhjälpas genom de åtgärder som Trafikverket vidtagit.

En markförorening övergår normalt i en grundvattenförorening när föroreningen når den mättade zonen (grundvattenzonen). Det är ofta svårt att i praktiken avgränsa när detta sker och en grundvattenförorening kan kvarstå även sedan markföroreningen är avhjälpas. Av utredningen i målet framgår att oljepåverkan har konstaterats i flera av de grundvattenrör som inrättats efter olyckan. Enligt Mark- och miljööverdomstolens bedömning står det härigenom klart att markföroreningen har övergått i en grundvattenförorening. Trafikverkets verksamhet har därmed – utöver ovan nämnda markförorening – även orsakat en störning i omgivningen i form av en grundvattenförorening. Det är dock inte med någon säkerhet klarlagt hur långt transformatoroljan spridits med grundvattnet.

En grundvattenförorening kan till sin karaktär inte anses avgränsad till en fastighet utan den omfattar potentiellt hela den påverkade vattenförekomsten nedströms utsläppspunkten. Även om föroreningen inte nått fram till kommunens fastighet så uppfylls det s.k. omgivningskriteriet i 32 kap. 1 § MB eftersom det inte är avgörande

för bedömningen om någon fastighetsgräns har passerats (se B B m.fl. Miljöbalken [1 januari 2016, Zeteo], kommentaren till 32 kap. 1 §).

Oljeläckaget har skett inom vattenskyddsområdet för kommunens vattentäkt. En grundvattenförorening inom vattenskyddsområdet innebär i sig en risk för förorening av själva vattentäkten. Av utredningen i målet framgår att skadeplatsen ligger i brytningen mellan ett område med marknära berg och områden med isälvsediment samt att grundvattengradienten vid den tid på året olyckan inträffade går i nordostlig riktning mot isälvsedimenten och Tullingesjön. Vattentäktens tillrinningsområde har legat i grundvattnets strömningsriktning och det har förelegat en risk för spridning av föroreningen till vattentäkten.

Kommunen ansvarar som dricksvattenproducent för att dricksvattnet uppfyller kvalitetskraven i livsmedelslagstiftningen. I dessa ingår bl.a. att vattnet inte innehåller ämnen i sådana halter att det kan utgöra en fara för människors hälsa samt att det klarar vissa gränsvärden. Det kan inte förväntas att den som ansvarar för en vattentäkt ska hålla sig passiv eller avvaktande vid ett utsläpp av farliga ämnen inom vattenskyddsområdet. Kommunen har i sin egenskap av huvudman för vattenförsörjningen en skyldighet att säkerställa vattnets kvalitet och måste därmed också förväntas att vidta skadeförebyggande och skadebegränsande åtgärder för att skydda vattentäkten. Kommunen har stoppat dricksvattenuttaget i vattentäkten med anledning av oljeutsläppet och låtit genomföra egna undersökningar av föroreningens eventuella spridning till grundvattnet. Enligt Mark- och miljööverdomstolens uppfattning utgör dessa åtgärder sådana skadeförebyggande åtgärder som typiskt sett bör omfattas av rätten till skadestånd enligt 32 kap. miljöbalken.

Trafikverket har ifrågasatt att de åtgärder kommunen har vidtagit varit befogade och stått i rimlig proportion till den risk som förelegat för spridning av föroreningen till vattentäkten. Det har också i efterhand kunnat konstateras att föroreningen inte har spridits till vattentäkten.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken inverkar på den skadeståndsrättsliga bedömningen eftersom reglerna anger

vad som förväntas av den som bedriver en verksamhet som påverkar omgivningen (se J E, Miljörätt, Iustus förlag 2015, s. 222). Enligt den försiktighetsprincip som 2 kap. 3 § miljöbalken ger uttryck för ska de förebyggande åtgärder som behövs vidtas. Av betydelse för bedömningen av om en åtgärd ska anses vara behövlig är dels sannolikheten för en miljöpåverkan och dels hur pass allvarlig denna påverkan skulle kunna bli.

Även om det i efterhand kan konstateras att någon spridning av föroreningen inte har skett till vattentäkten är de bedömningar som kunde göras när utsläppet skedde av avgörande betydelse.

Trafikverket har gjort gällande att sannolikheten för att oljan skulle sprida sig till Tullinge vattentäkt var mycket liten och att detta blev allt mer tydligt allteftersom undersökningsarbetet fortskred. Bolaget har å sin sida hävdad att Trafikverket inte agerat tillräckligt snabbt och inte gett intryck av att vilja hantera olyckan på ett ansvarsfullt sätt i förhållande till risken för förorening av vattentäkten. Enligt bolaget var det Trafikverkets agerande som föranledde att kommunen ansåg sig tvungen att vidta egna skadeförebyggande åtgärder för att förvissa sig om att föroreningen inte kunde spridas till vattentäkten.

Det är en grundläggande skadeståndsrättslig princip att den som har drabbats av en skada är skyldig att försöka begränsa den aktuella skadan så att det skadestånd som motparten kan bli skyldig att betala inte blir större än vad som är nödvändigt med hänsyn till den konkreta situationen. Av utredningen i målet har framkommit att Trafikverket dröjt en vecka med saneringsåtgärder, vilket i sig bidragit till kommunens uppfattning att verket inte varit redo att prioritera snabba insatser för att begränsa eventuella skador. Det framgår också att Trafikverkets undersökningsinsatser inledningsvis var fokuserade på föroreningar i utsläppspunktens omedelbara närhet. Inte heller Hifab:s rapport som presenterades den 8 februari 2011 gav något säkert svar på vilka riskerna var för att oljan skulle förorena grundvattnet vid intaget till vattenverket. Tvärtom föreslogs det i rapporten att kompletterande undersökningar skulle genomföras längre bort från olycksplatsen eftersom föroreningsutbredningen inte har kunnat avgränsas genom de genomförda undersökningarna. Med beaktande av

detta, att utsläppet skett inom vattenskyddsområde samt hur pass allvarliga konsekvenser en oljeförorening av vattentäkten skulle ha medfört anser Mark- och miljööverdomstolen att kommunen inledningsvis haft fog för de utredningsåtgärder som vidtagits.

Då det gäller åtgärden att stoppa vattenuttaget konstaterar Mark- och miljööverdomstolen att Trafikverket inte har överklagat mark- och miljödomstolens dom enligt vilken ersättning ska utgå för de kostnader kommunen haft under ca en månad med anledning av att vattenuttaget stoppades. Rätten till ersättning upphörde dock den 11 februari när kommunens VA-enhet informerades om Hifabs delrapport. Enligt mark- och miljödomstolens mening fanns det vid denna tidpunkt tillförlitlig utredning som visade att vattenverket kunde tas i drift igen utan beaktansvärda risker för förorening från olycksområdet. Det Mark- och miljööverdomstolen har att pröva är om ersättning även ska utgå för kostnaderna därefter fram till det att vattenuttaget återupptogs i april.

Oljeutsläppet har skett inom skyddsområde för Tullinge grundvattentäkt ca 500 meter från uttagsbrunnarna. Trots detta dröjde Trafikverket med att genomföra mer omfattande saneringsåtgärder. Kommunens konsulter från Tyréns gjorde inledningsvis bedömningen att grundvattnet kring olycksplatsen kunde ha hydraulisk kontakt med grundvattnet i vattentäkten, men det fanns inte tillräckligt med uppgifter för att kunna avgöra grundvattnets strömningsriktning eller hastighet i den aktuella delen av åsen. Mot denna bakgrund och med hänsyn till den betydelse dricksvattentäkten har för vattenförsörjningen delar Mark- och miljööverdomstolen mark- och miljödomstolens bedömning att det har varit befogat att stoppa dricksvattenuttaget.

Vid de provtagningar som Trafikverket och kommunen därefter låtit utföra har olja påträffats i grundvattnet. Som redovisats ovan gav Hifabs rapport den 8 februari inte något säkert svar på vilka riskerna var för att oljan skulle sprida sig till vattentäkten. Oljepåverkan har därefter kunnat konstateras i flera provtagningspunkter under februari och mars månader. Enligt analyserna har det kunnat vara fråga om transformatorolja.

Enligt kommunens egna uppgifter har man först under april kunnat göra bedömningen att det inte fanns någon risk för spridning till vattentäkten och dricksvattenuttaget har återupptagits. Av utredningen i målet framgår att de provtagningar som legat till grund för bedömningen utfördes den 12 april. Enligt Mark- och miljööverdomstolen har kommunens åtgärder varit befogade fram till detta datum. Efter denna tidpunkt kan kommunens åtgärder emellertid inte längre anses motiverade av utsläppet.

Båda kommunens åtgärder – undersökningarna och det stoppade vattenuttaget – har varit skadeförebyggande åtgärder som föranletts av den grundvattenförening som Trafikverkets verksamhet gett upphov till och båda åtgärderna har gett upphov till kostnader som är att anse som skador enligt 32 kap. miljöbalken. Mark- och miljööverdomstolen finner därför att kommunen haft rätt till skadestånd enligt 32 kap. miljöbalken för de åtgärder som vidtagits fram till mitten av april och att bolagets talan ska bifallas i denna del.

Av vad som kan utläsas av de åberopade fakturorna avser Alcontrols faktura den 20 april 2011 och Tyréns faktura den 10 maj 2011 arbete fram till mitten av april. Kommunen har följaktligen haft rätt till ersättning med de belopp som avser tider fram till och med de angivna fakturorna. Bolaget har därför rätt till ersättning med 122 999 kr avseende merkostnader för inköp av vatten samt 778 797 kr avseende utredningar med anledning av olyckan, allt jämte ränta enligt yrkandet.

Vid denna utgång ska bolaget ses som vinnande part och tillerkännas ersättning för sina rättegångskostnader i såväl mark- och miljödomstolen som Mark- och miljööverdomstolen.

Bolaget har begärt ersättning för rättegångskostnader avseende arvode med 507 400 kr i mark- och miljödomstolen samt 215 000 kr i Mark- och miljööverdomstolen. Mervärdesskatt tillkommer på båda beloppen. Trafikverket har vitsordat 280 000 kr i mark- och miljööverdomstolen och 100 000 kr i Mark- och miljööverdomstolen som skälig rättegångskostnad. Av kostnadsräkningarna framgår det inte närmare hur många timmar som avses eller hur kostnaderna fördelar sig på olika åtgärder. Kostnaderna för resor, utlägg och vittnen har vitsordats av Trafikverket.

Mark- och miljööverdomstolen anser att ersättning för arvode ska utgå med skäligen 400 000 kr i mark- och miljööverdomstolen och 175 000 kr i Mark- och miljööverdomstolen. Övriga yrkanden i denna del är vitsordade och ska därför bifallas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast 2017-06-01

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Henrik Löv, tekniska rådet Anna-Lena Rosengården samt hovrättsråden Christina Ericson och Ulf Wickström, referent

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2016-04-07
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr M 2678-15

KÄRANDE

Stockholmsregionens Försäkring AB, 516406-0641
Wallingatan 33
111 24 Stockholm

Ombud: Advokaterna P S och E R

SVARANDE

Trafikverket, 202100-6297
781 89 Borlänge

Ombud: Verksjuristen U E

SAKEN

Skadestånd

DOMSLUT

1. Trafikverket ska till Stockholmsregionens Försäkring AB betala 50 663 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 3 november 2012 till dess betalning sker.
  2. Stockholmsregionens Försäkring AB ska ersätta Trafikverket för rättegångskostnad med 243 000 kr, varav 189 000 kr avseende ombudsarvode, jämte ränta på 243 000 kr enligt 6 § räntelagen från dagen för domen till dess betalning sker.
-

Dok.Id 449144

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 30 E-post: mmd.nacka.avdelning3@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:00-16:30

BAKGRUND

Den 8 januari 2011 skedde ett utsläpp av ca 500 liter olja från en transformator på en av Trafikverket ägd fastighet i Botkyrka kommun. Olycksplatsen låg inom det yttre vattenskyddsområdet för en grundvattentäkt i Tullingeåsen samt ca 500 meter väster om ett vattenverk med uttagsbrunnar för grundvattentäkten. Med anledning av utsläppet stängde kommunen av vattenverket i ca tre månader och köpte in vatten från ett annat vattenverk. Vidare föranstaltade kommunen om vissa utredningar och provtagningar. Stockholmsregionens Försäkring AB (SRF) har som försäkringsgivare ersatt kommunen för de kostnader som uppstått, med avdrag för självrisk. I målet begär SRF regressvis ersättning av Trafikverket för dessa kostnader. Ifråga om självrisken har kommunen överlåtit rätten att föra talan till SRF.

YRKANDEN M.M.

SRF har yrkat förpliktande för Trafikverket att till bolaget betala 1 028 384 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 3 november 2012 till dess full betalning sker.

Som grund för talan har åberopats följande. Kommunen har drabbats av skada till följd av att transformator tillhörig Trafikverket har läckt ut olja på kommunens mark. Oljeläckaget omfattas av 32 kap. 3 § miljöbalken, vilket innebär att Trafikverket har strikt ansvar för uppkomna skador. Kommunen har åsamkats skada i anledning av läckaget motsvarande det yrkade beloppet. Skadorna har kausalt samband med läckaget. SRF har, såsom försäkringsgivare för kommunen, utgett ersättning till kommunen för de uppkomna skadorna i enlighet med gällande försäkringsvillkor. Enligt 7 kap. 9 § försäkringsavtalslagen inträder SRF i försäkringstagarens ställe. SRF äger således rätt att regressvis kräva ersättning av Trafikverket. Vad gäller självrisken 42 400 kr har kommunen överlåtit rätten att föra talan till SRF.

Trafikverket har bestritt yrkandet. Inget belopp har vitsordats i och för sig.

Trafikverket har dock inte bestritt att kommunen har haft de aktuella kostnaderna. Sättet att beräkna ränta har vitsordats.

Som grund för bestridandet har åberopats följande. Trafikverket har inte orsakat kommunen någon sak- eller förmögenhetsskada. Det har inte uppkommit någon skada för kommunen och det har inte heller förelegat någon risk för skada. De kostnader som kommunen har tagit på sig har varit onödiga och det är inte skäligt att Trafikverket ska betala ersättning för dessa kostnader.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

VAD PARTERNA ANFÖRT

SRF har anfört i huvudsak följande. SRF är ett försäkringsbolag som ägs av de försäkrade, kranskommunerna runt Stockholm. Den grundvattentäkt vid vilken olyckan inträffade är viktig inte bara för Botkyrka kommun utan för hela regionen. Transformatoroljan som läckte ut vid olyckan innehöll giftiga ämnen såsom alifater och aromater. Olycksplatsen är i höjddled belägen ca 20 meter över den närbelägna Tullingesjön. Oljan kan spridas genom skrevor i berg och det gick bl.a. därför inte att direkt uttala sig om spridningsrisken. Det fanns en risk att oljan skulle nå grundvattentäkten eller sjön och påverka vattensystemet. Det krävs mycket lite olja för att dricksvattnet ska bli hälsofarligt. Olyckan blev känd för kommunen någon dag efter det att den hade inträffat. Kommunen satte då omedelbart en organisation på fötter som började utreda saken. Det förekom kontakter med Trafikverket och konstaterades att det var bristande ordning där. Trafikverket vidtog inte heller adekvata åtgärder med tillräcklig skyndsamhet. Detta framgår bl.a. av dagboksanteckningar som upprättats av kommunens VA-chef J S. Trafikverket uppgav att sanering av området hade påbörjats. Man hade dock endast fått bort en mindre del av de 500 liter som hade läckt ut. Huvuddelen av oljan hade således runnit iväg. Efter en inledande riskbedömning stängdes vattenverket av. Fram till och med mars månad köptes vatten in från vattenverket i Norsborg. Vidare konstaterades att kommunen måste ha hjälp för att bedöma riskerna varvid konsultfirman Tyréns anlätades. Av uppdragsbekräftelse daterad den 20 januari 2011 med tillägg den 17 februari 2011 och den 15 april 2011 framgår vilket uppdrag Tyréns fick. Det uppdrag som Trafikverket gav till konsultfirman Hifab var inte tillfredsställande från kommunens sida. Tyréns avgav en första rapport den 21

januari 2011. Slutsatsen i den rapporten var att grundvattnet i jorden kring olycksplatsen bedömdes kunna ha hydraulisk kontakt med grundvattnet i vattentäkten och att det inte fanns tillräckligt med uppgifter för att kunna avgöra grundvattnets lutning eller strömningshastighet i den aktuella delen av åsen. Med detta underlag uppdrog kommunen åt Tyréns att installera grundvattenrör och ta prover i dessa. Av en i målet ingiven karta (aktbil. 52) framgår var prover togs. Provhålen installerades, med något undantag, på kommunens mark. I vissa provhål uppvisades vid provtagningar i februari och mars 2011 förhöjda värden av alifater och aromater. Det hade alltså förekommit en påverkan på området från oljeläckaget. Efter uppföljande prover gjordes i april bedömningen att det inte fanns någon risk för spridning till vattentäkten och kommunen började åter leverera vatten från vattenverket. Kommunen har haft en skyldighet att agera bl.a. enligt lagen om allmänna vattentjänster, föreskrifter som Livsmedelsverket meddelat med stöd av livsmedelsförordningen samt EU-direktiv om kvalitet på dricksvatten. De kostnader som uppstått är dels för fältarbete och vattenanalys m.m. uppgående till 905 385 kr, dels för inköp av vatten med 122 999 kr, varav 28 865 kr i januari, 43 595 kr i februari och 50 539 kr i mars. Samtliga åtgärder har varit nödvändiga.

Trafikverket har anfört i huvudsak följande. Olyckan orsakades sannolikt av ett konstruktionsfel på transformatorn. Olycksförloppet var hastigt. Olycksplatsen var förhållandevis otillgänglig. När olyckan blev känd inledde Trafikverket ett saneringsarbete. Av vägningskvitton framgår bl.a. att drygt 8 ton massor sanerades bort från olycksplatsen natten till den 11 januari 2011, knappt 13 ton den 14 januari 2011 och drygt 4 ton den 15-16 januari 2011. Av dagböcker från Last & Planering Rail LPR AB framgår också att det togs jordprover på materialet. Den 14 januari 2011 gjordes ett platsbesök på olycksplatsen. Närvarande var bl.a. M T från Trafikverket samt den av verket anlitade konsulten D E från Hifab. Även personal från kommunens miljöenhet närvarade. A F från miljöenheten gjorde vid besöket bedömningen att sannolikheten för att en eventuell förorening skulle nå vattenverket var minimal på grund av markens lutning. De följande dagarna förekom flera kontakter mellan Trafikverket och kommunen. Vid ett möte den 19 januari 2011, där M T, D E samt personal från

kommunens miljö- och VA-enheter närvarade, redovisade D E i en powerpoint-presentation vad som hade skett och vad som planerades framöver. Presentationen mejlades till både miljöenheten och VA-enheten dagen efter. D E upprättade en delrapport daterad den 8 februari 2011. I delrapporten gjordes av närmare anförda skäl bedömningen att risken för akuta effekter, att olja skulle nå vattenverket i egen fas eller löst i grundvatten, var mycket liten. Ett kontrollprogram föreslogs och i enlighet med detta program upprättades rapporter den 1 juni 2012 och den 23 april 2015. Trafikverkets kostnader med anledning av olyckan har uppgått till drygt 1,5 miljoner kr.

BEVISNING

På SRF:s begäran har vittnesförhör hållits med geoteknikern P H från Tyréns, J S som vid tillfället var kommunens VA-chef samt R L som var bygg- och projektledare på kommunen. Som skriftlig bevisning har SRF åberopat sammanställning av kostnader, fakturor, uppdragsbekräftelse med ändringsanmälningar, rapporter, minnesanteckningar, mötesprotokoll, karta samt sammanställning av grundvattenanalyser.

På Trafikverkets begäran har vittnesförhör hållits med miljökonsulten D E som vid tillfället var uppdragsledare på Hifab, miljökonsulten M T från Trafikverket och miljöinspektören på Botkyrka kommun R E. Som skriftlig bevisning har Trafikverket åberopat rapporter, minnesanteckningar, powerpoint-presentation, vägningskvitton och dagböcker.

DOMSKÄL

Olyckan inträffade ostridigt på Trafikverkets fastighet. SRF har som en del av grunden för talan gjort gällande att olja har läckt ut på kommunens mark. Till stöd för detta påstående har åberopats en sammanställning över provtagningar (aktbil. 80) utförda i enlighet med en karta (aktbil. 52). Enligt sammanställningen var värdena avseende framförallt vissa alifater i några prover något högre vid den första mätningen, i februari 2011, än vid senare mätningar. Vid vittnesförhöret med M T har framkommit att ett par av provtagningarna (1199U och 1199Ö) gjorts i

ett känt förorenat område med gjuterisand från Alfa Laval. Dessa provtagningar kan helt bortses ifrån. Övriga provtagningar som enligt sammanställningen uppvisade något förhöjda värden vid det första mättillfället (1109, 1110 och 1111) har gjorts på förhållandevis stort avstånd från olycksplatsen och längre bort från denna än andra prover som inte uppvisade några sådana värden (1106 och 1107). Det kan vidare konstateras att de första mätningarna och de senare mätningarna har analyserats av olika laboratorier. I sammanställningen har f.ö. använts olika enheter beroende på vilket laboratorium som analyserat proverna (mikrogram/liter i de första proverna och milligram/liter i de senare). Det förhållandet att proverna analyserats av olika laboratorier utgör en felkälla. Vidare är det inte ovanligt att en viss kontaminering av alifater sker i samband med installationen av den utrustning som används (se t.ex. den av Trafikverket återopade delrapporten den 1 juni 2012, aktbil. 40 s. 5), vilket gör att de första provtagningarna kan ge något högre värden. I likhet med vad M T uppgett under vittnesförhöret bedömer domstolen att det inte finns någon tendens i den av SRF återopade sammanställningen som antyder att de ämnen som påträffats vid provtagningarna härrör från det i målet aktuella oljeläcket. Det saknas även i övrigt sådana uppgifter. Inte ens med ett mycket lågt ställt beviskrav är det således visat att kommunens mark har påverkats av oljeutsläppet. Det har inte heller framkommit att det skett någon påverkan på den kommunala vattentäkten. I traditionell skadeståndsrättslig bemärkelse kan kommunen alltså inte anses ha drabbats av någon skada till följd av utsläppet.

Vid bedömningen av ersättningsfrågan måste emellertid beaktas att oljeutsläppet skedde inom skyddsområdet för en grundvattentäkt. I linje med allmänna miljörättsliga principer om förorenarens betalningsansvar (se t.ex. 2 kap. 8 § miljöbalken som hänvisar till 10 kap. miljöbalken) och det regelverk om tillhandahållande av dricksvatten som SRF hänvisat till i målet bör kommunen som huvudman för vattentäkten ha rätt till ersättning av Trafikverket för kostnader för försiktighetsåtgärder som varit motiverade med anledning av utsläppet. Rätten till ersättning inskränker sig dock tidsmässigt till sådana kostnader som uppstått fram till dess att det fanns tillförlitlig utredning om risken för spridning av oljan till vattentäkten.

Kommunens åtgärd att stänga av vattenverket får anses ha varit befogad. D E har i en delrapport daterad den 8 februari 2011 gjort bedömningen att risken för spridning till vattenverket var mycket liten. Han har vid förhöret närmare utvecklat vilka förhållanden som låg till grund för denna bedömning. Utifrån vad som finns redovisat i rapporten och vad som uppgetts vid förhöret saknar domstolen anledning att ifrågasätta bedömningen. Vid förhören med D E och J S har framkommit att kommunens VA-enhet informerades om delrapporten vid ett möte den 11 februari 2011. I vart fall vid denna tidpunkt fanns det enligt domstolens mening tillförlitlig utredning som visade att vattenverket kunde tas i drift igen utan beaktansvärda risker för förorening från olycksområdet. Kommunen har följaktligen haft rätt till ersättning av Trafikverket för kostnader för inköp av vatten i januari 2011 samt uppskattningsvis hälften av kostnaden för februari 2011. I målet innebär detta att SRF har rätt till ersättning med $28\,865 + (43\,595/2) = 21\,798 = 50\,663$ kr jämte ränta beräknad enligt yrkandet.

När det gäller kostnader för provtagning och analys m.m. med sammanlagt 905 385 kr har vid förhören med D E och R E samt minnesanteckningar upprättade av den senare framkommit att såväl kommunens miljö- som dess VA-enhet vid ett möte den 19 januari 2011 informerades om vilka åtgärder Trafikverket vidtagit och avsåg att vidta framöver för att försäkra sig om att någon förorening av vattnet inte skulle ske. Vid mötet uppgavs bl.a. att Trafikverket skulle gå vidare med ett kontrollprogram för att säkerställa att oljan inte hade spridit sig. Av minnesanteckningarna framgår också att miljöenheten godtog de planerade åtgärderna. Trafikverket har enligt domstolens mening haft anledning att förlita sig på detta besked från tillsynsmyndigheten och har också uppfyllt sitt åtagande. De kostnader som SRF begärt ersättning för i målet har såvitt framkommit uppstått genom uppdrag från kommunens VA-enhet och i tiden efter den 19 januari 2011. Den första uppdragsbekräftelsen till Tyréns är t.ex. underskriven den 20 januari 2011. Det kan inte anses skäligt att Trafikverket ska stå för dessa kostnader. I dessa delar ska alltså käromålet ogillas.

När det gäller frågan om rättegångskostnader får SRF anses ha haft viss framgång i målet såtillvida att domstolen har funnit att det finns en principiell rätt till ersättning i fall som dessa. Med hänsyn till att det utdömda beloppet är så pass lågt i förhållande till vad som yrkats måste dock Trafikverket ändå betraktas som fullt ut vinnande. SRF ska således ersätta Trafikverket för yrkat och vitsordat belopp avseende rättegångskostnader.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV425)

Överklagande senast den 28 april 2016. Prövningstillstånd krävs.

Magnus Hjort

Ola Lindstrand

Anders Wallin

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Magnus Hjort, tekniska rådet Ola Lindstrand, tingsfiskalen Anders Wallin samt den särskilda ledamoten Dan Björklund.